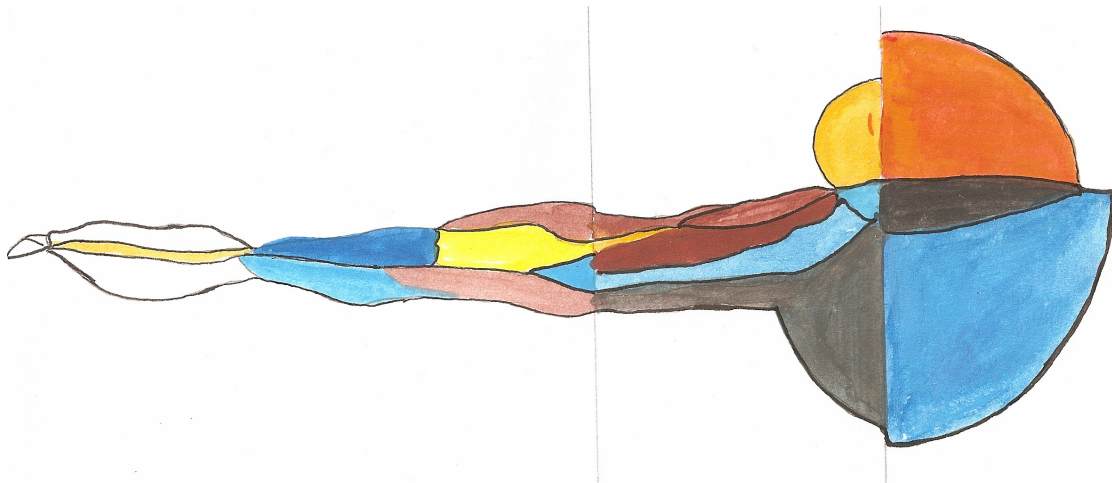

Η πολιτιστική κληρονομιά στον χώρο των Κοινών αγαθών Συγκριτικές Προσεγγίσεις

Συνεδρία στους Αρχαιολογικούς Διαλόγους
10/01/2015 | 12.00-14.00
Αμφιθέατρο "Α. Τρίτσης"
Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων
Ακαδημίας 50, Αθήνα

Κατά την τρέχουσα περίοδο οικονομικής ύφεσης και αναπραγμάτευσης κοινωνικών και πολιτικών δεδομένων, το ζήτημα της οικονομικής αποδοτικότητας των πολιτιστικών αγαθών και των προτάσεων για βελτιστοποίησή της είναι ανάμεσα στα περισσότερο επίκαιρα στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο στην Ελλάδα. Ο πολιτισμός γενικότερα, εντοπίζεται ως μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες βιομηχανίες στην παγκόσμια οικονομία, ενώ διεθνείς και ιδιωτικοί φορείς επεξεργάζονται μοντέλα για μια διαφοροποιημένη πολιτιστική βιομηχανία που θα εκτείνεται πέρα από το παραδοσιακό τουριστικό προϊόν. Αν και η πρόθεση εντοπισμού των οικονομικών αξιών της πολιτιστικής κληρονομιάς πάει πίσω τουλάχιστον στη δεκαετία του 1960, στις μέρες μας η συστηματική ενασχόληση με αυτό το αντικείμενο φέρνει εναργώς στο προσκήνιο και το θέμα 'ιδιοκτησίας' της, συνδέοντάς το με οικείες ρητορικές, όπως: «η ανεπάρκεια των κρατικών διαχειριστών», «η ανάγκη προώθησης της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικότητας σε όλους τους τομείς», «το πολιτιστικό κεφάλαιο και η αξιοποίησή του» και συνδυάζεται με παράλληλες συζητήσεις που εκτυλίσσονται εδώ και περισσότερο καιρό για άλλα αγαθά, όπως είναι οι φυσικοί πόροι, το διαδίκτυο και η πληροφορία. Με βάση αυτά τα στοιχεία, σκοπός της συνεδρίας, σε συνέχεια και επέκταση των προβληματισμών που προκύπτουν από την εναρκτήρια συνεδρία των Αρχαιολογικών Διαλόγων, είναι η συγκριτική εξέταση του ζητήματος της ιδιοκτησίας σε διάφορα κοινωνικά αγαθά από ειδικούς που σπουδάζουν και εργάζονται στα σχετιζόμενα πεδία (πολιτικές επιστήμες, περιβάλλον, νομική, οικονομία), ώστε να αναδειχθεί το τρέχον πλαίσιο του διαλόγου και των αντίθετων απόψεων αλλά και των προτάσεων σχετικά με την εγκυρότερη και βιώσιμα αποτελεσματικότερη διαχείρισή τους. Επίσης, θα εντοπιστούν τα κοινά στοιχεία και οι διαφορές με περιπτώσεις διεκδίκησης της ιδιοκτησίας της πολιτιστικής κληρονομιάς από διάφορους φορείς σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο και με την εκτυλισσόμενη συζήτηση για την αποδοτικότερη εκμετάλλευσή της. Στόχος της συνεδρίας, που θα συνοδευτεί από μια ελεύθερα προσβάσιμη, ψηφιακή έκδοση των πρακτικών της, είναι να χαρτογραφηθεί το πεδίο των τρεχουσών προτάσεων διαχείρισης των κοινωνικών αγαθών, να συσχετιστούν με το πεδίο του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς, και να αναδειχθούν οι εναλλακτικές προτάσεις προς όφελος του κοινού καλού.

Στέλιος Λεκάκης¹

«Εισαγωγή: Η πολιτιστική κληρονομιά στο χώρο των Κοινών»

Όπως σημειώνουν οι μελετητές, η συζήτηση για τα Κοινά και η διεκδίκησή τους, συνήθως προκύπτουν όταν αυτά απειληθούν από κινήσεις περιορισμού τους ή σαφέστερα από κινήσεις ιδιωτικοποίησής τους. Στην Ελλάδα της οικονομικής ύφεσης, τα τελευταία χρόνια, μια σειρά από δημοσιονομικές -και όχι μόνο- διαδικασίες έχουν εγκαταστήσει στο προσκήνιο μια ατέρμονη συζήτηση σχετικά με τα δημόσια και τα ιδιωτικά αγαθά, τα θέματα ιδιοκτησίας και τη βέλτιστη αξιοποίησή τους. Η πολιτιστική κληρονομιά, αν και μέχρι πρόσφατα στο περιθώριο των οικονομιστικών δρωμένων, προστατευμένη λόγω του κρατικού εναγκαλισμού, εμφανίζεται πλέον ως σημαντικός παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει τους δείκτες και να αποβεί λειτουργική για την οικονομία, μέσω μοντέλων που υπερβαίνουν την απλή λογική της ‘βαριάς βιομηχανίας’ της δεκαετίας του 1980. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η προοπτική ένταξης της πολιτιστικής κληρονομιάς στο χώρο των Κοινών αγαθών, ενός κοινωνικοοικονομικού τομέα που επαναπροσδιορίζεται αυτήν την περίοδο σε όλο τον κόσμο δίπλα στην αγορά και το κράτος, αφορώντας πολλά αγαθά (π.χ. φυσικούς πόρους, ψηφιακά αγαθά, πολιτική), δημιουργεί νέα δεδομένα και μας ενθαρρύνει να στοχαστούμε την κοινωνική φύση και υφή της πολιτιστικής κληρονομιάς, εκτός των στενών ορίων οικονομικής αποδοτικότητας και αξιολόγησης. Η ανακοίνωση αυτή εστιάζει στις τρέχουσες εξελίξεις και συζητά τα ζητήματα που προκύπτουν από τη θεώρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς στο χώρο των Κοινών, από κοινωνική και οικονομική άποψη.

Νότα Πάντζου²

Τα μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς ως Κοινό αγαθό: Ουτοπία ή Πραγματικότητα;

Στο πλαίσιο της σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς του 1972, η ΟΥΝΕΣΚΟ διακηρύττει ότι τα μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ασχέτως της τοποθεσίας τους και της εθνικής τους σημασίας, συνιστούν Κοινά αγαθά και κληρονομιά της ανθρωπότητας. Στην πράξη, εντούτοις, η Σύμβαση αναδείχθηκε, στα σαράντα δύο χρόνια ισχύος της και εφαρμογής της, σε μέσο έκφρασης μιας εθνοκεντρικής αντίληψης του παρελθόντος και κατοχύρωσης εθνικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας επάνω στο πολιτιστικό απόθεμα, με αποτέλεσμα συχνά τα κηρυγμένα μνημεία να ισούνται με εθνικά τοπόσημα των οποίων η εθνική και τοπική τους αξία υπερισχύει της οικουμενικής της κήρυξης. Τα τελευταία χρόνια, το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς μέσω στοχευμένων δράσεων και συνεργειών καταβάλλει προσπάθειες για να εκπληρωθεί το όραμα των

¹ Ο Στέλιος Λεκάκης είναι αρχαιολόγος με ειδίκευση στη διαχείριση μνημείων. Ασχολείται με την πρόσληψη της πολιτιστικής κληρονομιάς, τη συμμετοχή τοπικών κοινοτήτων στη διαδικασία διαχείρισής της και την ψηφιακή προοπτική.

² Η Νότα Πάντζου είναι λέκτορας στο Τμήμα Διαχείρισης Πολιτισμικού Περιβάλλοντος και Νέων Τεχνολογιών (Πανεπιστήμιο Πατρών). Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στην αρχαιολογική και μουσειακή διαχείριση με έμφαση τις τοπικές κοινωνίες, την Αρχαιολογική Εθνογραφία, τη Σύγχρονη Ιστορική Αρχαιολογία και τη διαχείριση και ανάδειξη της τραυματικής κληρονομιάς.

εμπνευστών της Σύμβασης, να διασφαλιστεί ο οικουμενικός χαρακτήρας του Καταλόγου, εστιάζοντας σε θέματα αντιπροσωπευτικότητας και να αφομοιώσει και αναδείξει καθετί καινοτόμο στον τομέα της πολιτιστικής διαχείρισης. Υπό το πρίσμα αυτό, προωθείται η πολιτιστική διαφορετικότητα, ο αμοιβαίος σεβασμός μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων και τελευταία δίνεται έμφαση στη συμβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην επίτευξη της αειφορίας και την ανάπτυξη τοπικών οικονομιών μέσω της ενεργής και δυναμικής εμπλοκής όλων των ενδιαφερόμενων μερών, της επένδυσης στον τουρισμό και ταυτόχρονης προστασίας των πολιτιστικών και φυσικών πόρων. Στην Ελλάδα της κρίσης, οι λέξεις τοπική ανάπτυξη, πολιτιστική κληρονομιά και τουρισμός κυριαρχούν στο δημόσιο και ακαδημαϊκό διάλογο και αποτελούν σε αρκετές περιπτώσεις τις δυνάμεις που προσδιορίζουν το πλαίσιο λήψης αποφάσεων και σχεδιασμού δράσεων πολιτιστικού χαρακτήρα. Χρησιμοποιώντας το παράδειγμα μίας αρχαιολογικής θέσης από τον ελληνικό χώρο, για την οποία υπάρχει πρόθεση να κατατεθεί υποψηφιότητα για ένταξη στον Κατάλογο μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, η παρούσα ανακοίνωση θα εξετάσει το πραγματικό νόημα που αποδίδουν τα ενδιαφερόμενα μέρη στους παραπάνω όρους, τη διάσταση που αποκτούν σε περιπτώσεις εφαρμογής και εάν η χρήση τους αντανακλά συνειδητές επιλογές που πράγματι θα οδηγήσουν στην αειφορία, την πολιτιστική βιωσιμότητα και σε επιτυχημένα μοντέλα διαχείρισης που προωθούν την κληρονομιά ως Κοινό αγαθό.

Γιώργος Παπανικολάου³

Οικονομική και θεσμική βιωσιμότητα των ψηφιακών Κοινών: διδάγματα από το παράδειγμα του ελεύθερου λογισμικού

Την τελευταία δεκαετία το κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο που ξεκίνησε από τις κοινότητες του ελεύθερου λογισμικού (ΕΛ/ΛΑΚ) αποτελεί αντικείμενο εκτεταμένης συζήτησης. Αντίθετα με την παραδοσιακή αντίληψη για την ιδιοκτησία, το ΕΛ/ΛΑΚ δεν ανήκει αποκλειστικά σε κανέναν και κανείς δεν μπορεί να ελέγξει αποκλειστικά την χρήση και την ανάπτυξή του. Αποτελεί ένα σύγχρονο Κοινό, που παράγεται σαν αποτέλεσμα της συνεργασίας ανεξάρτητων παραγωγών που συνδέονται με χαλαρούς δεσμούς και οργανώνονται κοινωνικά βασισμένοι στις υποδομές του διαδικτύου.

Έχει ιδιαίτερη σημασία να διακρίνουμε τους βασικούς λόγους για τους οποίους η ανάπτυξη του ΕΛ/ΛΑΚ είναι τόσο επιτυχημένη, ώστε να υπερσκελίζει σε αποτελεσματικότητα πολυεθνικούς εταιρικούς κολοσσούς. Οι κοινότητες του ΕΛ/ΛΑΚ κατόρθωσαν να απαντήσουν με επιτυχία σε κομβικά προβλήματα της συλλογικής δράσης:

- Υιοθέτησαν έναν καινοτόμο τρόπο οργάνωσης της εργασίας βασισμένο στην ανοικτότητα και ικανό να προσελκύσει επαρκή αριθμό συμμετεχόντων.
- Θωράκισαν θεσμικά με αποτελεσματικό τρόπο το προϊόν της συλλογικής εργασίας των παραγωγών, εξασφαλίζοντας την προστασία του από προσπάθειες ατομικής ιδιοποίησης και την παραμονή του στον δημόσιο χώρο σαν Κοινό.
- Αντιμετώπισαν με επιτυχία τα οργανωτικά ζητήματα της κλιμάκωσης των εγχειρημάτων μέσα από τη δημιουργία θεσμών (συνήθως με την μορφή ιδρυμάτων) που αναλαμβάνουν την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των Κοινών, την προστασία

³ Ο Γιώργος Παπανικολάου διδάσκει στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο και είναι συνεργάτης του p2pfoundation. Τα τελευταία χρόνια ασχολείται με την θεωρητική και πολιτική υποστήριξη των ιδεών της ομότιμης παραγωγής και των Κοινών. Συμμετέχει ενεργά στο κίνημα υπεράσπισης των ψηφιακών δικαιωμάτων.

τους, την ανάπτυξή τους, την οικονομική τους αυτοδυναμία.

- Δημιούργησαν ένα νέο τρόπο διεπαφής με την αγορά προσελκύοντας μια συμμαχία επιχειρήσεων που έχουν συμφέροντα συνδεδεμένα με την αναπαραγωγή των Κοινών και σαν συνέπεια την προσέλκυση οικονομικών και υλικών πόρων αναγκαίων για την βιωσιμότητά τους.

Από την άποψη αυτή η ιστορία του ΕΛ/ΛΑΚ μας βοηθάει να αντλήσουμε χρήσιμα διδάγματα, ακόμα και αν η φύση των ψηφιακών Κοινών παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες, κυρίως διότι έχουν σχεδόν μηδενικό κόστος αναπαραγωγής και μπορούν να διαμοιραστούν σε παγκόσμια κλίμακα μέσω των υποδομών του διαδικτύου.

Τέλος, οι καινοτομίες του ΕΛ/ΛΑΚ αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για την δημιουργία συγγενικών κινήματων στον χώρο του πολιτισμού, όπως για παράδειγμα η Wikipedia και οι άδειες Creative Commons.

Πρόδρομος Τσιαβός⁴

Δικτυοκράτες και Κοινά:

Ποιά πολιτική για τον ψηφιακό πολιτισμό θέλουμε;

Τον Οκτώβριο του 2014 ψηφίστηκε ο Ν.4305/2014 για την περαιτέρω χρήση της δημόσιας πληροφορίας που καθιερώνει την αρχή του «εξορισμού ανοικτού» ως τον βασικό κανόνα διάθεσης της δημόσιας πληροφορίας, συμπεριλαμβανομένης και της πολιτιστικής πληροφορίας. Ο νόμος αυτός έρχεται να θέσει για άλλη μια φορά βασικά ερωτήματα σε σχέση με την εφαρμογή του Ν.3028/2002 (και των κατ' εξουσιοδότησή του κανονιστικών πράξεων) σε σχέση με την αναπαραγωγή πολιτιστικής πληροφορίας σε πλατφόρμες που συμβάλλουν ουσιαστικά στην επέκταση των ψηφιακών Κοινών, όπως είναι η Βικιπαίδεια και τα Κοινά της Βικιπαίδειας (wikimedia commons). Ταυτόχρονα, η έλευση υπηρεσιών όπως το AirBNB ή το UBER στην Ελλάδα έχει ξεκινήσει έναν διάλογο για τον τρόπο με τον οποίο η οικονομία του διαμοιρασμού (sharing economy) επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο παρέχονται υπηρεσίες τουρισμού στην Ελλάδα, δημιουργώντας συχνά μια (εσκεμμένη) σύγχυση ανάμεσα στην οικονομία του διαμοιρασμού (sharing economy) και στην οικονομία των Κοινών (commons economy).

Η παρούσα εισήγηση έρχεται να παρουσιάσει τις βασικές ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στο οικονομικοκοινωνικά μοντέλα του διαμοιρασμού και των Κοινών και τις συνέπειες που έχουν για τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε και διαχειριζόμαστε το πολιτιστικό απόθεμα στην Ελλάδα. Οι αλλαγές στον τρόπο παραγωγής, διαχείρισης και διάθεσης της πληροφορίας καθιστούν την ανάγκη αναθεώρησης της πολιτιστικής μας πολιτικής μονόδρομο. Το εάν θα ακολουθήσουμε ένα μοντέλο δικτυοκρατίας (netocracy) ή Κοινών (commons) εξακολουθεί να παραμένει επιλογή μας.

⁴ Ο Πρόδρομος Τσιαβός είναι νομικός σύμβουλος στο Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και μέλος του Δ.Σ. της Εταιρίας Ελεύθερου Λογισμικού/ Λογισμικού Ανοικτού Κώδικα. Έχει σπουδές στους τομείς της Νομικής, των Πληροφοριακών Συστημάτων και της Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων.

Σεβαστή Βαρδούλη

Ο αστικός σχεδιασμός ως πεδίο διαπραγματευτικών πρακτικών⁵

Η προτεινόμενη παρέμβαση αφορά τη μεταφορά - σχετικής με τη θεματική της ημερίδας - εμπειρίας από το πεδίο του αστικού σχεδιασμού. Εστιάζει ειδικότερα στις πρόσφατες στρατηγικές διαχείρισης των κοινωνικο-τεχνικών διακινδυνεύσεων και σημείων αντιπαράθεσης της αστικής παραγωγής μέσω της ανάπτυξης πολλαπλών διαπραγματευτικών πλαισίων, χώρων και πρακτικών.

Οι μεταλλάξεις των συνθηκών της δημόσιας δράσης (ανεπαρκείς δημόσιοι πόροι, κοινωνικές διεκδικήσεις για δημοκρατικότερες διαδικασίες, κ.ά.), από τη μια, και η συνειδητοποίηση διαφόρων γνωσιακών και διαχειριστικών αβεβαιοτήτων, από την άλλη, ανέδειξαν ευρέως την πρόσφατη δεκαπενταετία νέα αστικά διακυβεύματα και ζητούμενα, νέα εμπλεκόμενα και ενδιαφερόμενα μέρη, νέες διαδικασίες, μεθόδους και εργαλεία αστικού σχεδιασμού. Οι αναδυόμενες νέες συνθήκες παραγωγής και διαχείρισης του αστικού περιβάλλοντος επιβάλλουν την ανάπτυξη κατάλληλων μορφών δράσης και οργάνωσης των διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Αυτό συνεπάγεται τη μετάβαση από τα παραδοσιακά ιεραρχικά και γραμμικά μοντέλα χωρικής ανάπτυξης - που βασίζονται κυρίως στη ρύθμιση και την πρόβλεψη -, σε οριζόντια κι ευέλικτα μοντέλα - που βασίζονται κυρίως στην επικοινωνία και την προσαρμογή. Το έργο-εγχείρημα (project) αναγνωρίζεται εφεξής ως το κατεξοχήν μέσο αστικής παρέμβασης, τόσο χάρη στη χωροχρονική προσδιορισιμότητά του, όσο και στο δυναμικό πραγμάτωσης μοντέλων δράσης που ανταποκρίνονται στις αρχές της συμπαραγωγής. Οι αρχές αυτές αφενός αφορούν την ενίσχυση της διευρυμένης συνεργασίας των παραδοσιακά εμπλεκόμενων μερών, αλλά και των πρόσφατα αναγνωρισμένων ενδιαφερόμενων μερών, ήδη από τα πρώιμα στάδια σχεδιασμού του έργου. Αφετέρου αφορούν την ανάπτυξη κοινών και κοινά αποδεκτών διαδικασιών και εργαλείων για επικοινωνία, συνδιαλλαγή και συντονισμένη δράση των διαφόρων εταίρων και κοινωνικών μερών καθόλη τη διάρκεια του έργου. Ως εκ τούτου, η διαπραγμάτευση και οι διάφορες εκφάνσεις της τίθενται ολοένα επιτακτικότερα στο κέντρο ενδιαφέροντος, δράσης και καινοτομίας του πεδίου του αστικού σχεδιασμού.

Κατά την προτεινόμενη παρέμβαση προβλέπεται μια κριτική επιγραμματική παρουσίαση των εξελίξεων αυτών καθώς και σχετικών διεθνών παραδειγμάτων που καταδεικνύουν διάφορες μορφές διαπραγματευτικών πλαισίων, χώρων και πρακτικών στο πλαίσιο διακυβέρνησης και στοιχειοθέτησης έργων αστικής ανάπτυξης.

Σοφία Σπύρου⁶

Σπόροι - η βασική τεχνολογία της γεωργίας και πνευματικά δικαιώματα

Οι σπόροι των γεωργικών φυτών αποτελούν τη βάση για την ανανέωση της γεωργίας. Από την εμφάνιση της γεωργίας οι καλλιεργητές διασταυρώνοντας φυτά αναπτύσσουν νέες ποικιλίες με επιθυμητά νέα χαρακτηριστικά προκειμένου να ικανοποιήσουν την ανάγκη για αυξημένη παραγωγικότητα αλλά και τις προτιμήσεις

⁵ Η Σεβαστή Βαρδούλη είναι αρχιτέκτων-μηχανικός και πολεοδόμος. Η ερευνητική της εμπειρία και το ενδιαφέρον αφορούν ζητήματα βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, διευρυμένης συνεργασίας των εμπλεκόμενων μερών καθώς και συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες αστικού σχεδιασμού.

⁶ Η Σοφία Σπύρου είναι οικονομολόγος και σύμβουλος περιβάλλοντος. Είναι μέλος της ερευνητικής ομάδας του Πανεπιστημίου Αθηνών για την οικονομική αξιολόγηση υπηρεσιών, που συνδέονται με τους φυτικούς γενετικούς πόρους της Ελληνικής Τράπεζας Γενετικού Υλικού.

για τη γεύση και την όψη των τροφών. Η σημασία της ποικιλίας των φυτών στην αύξηση της τροφής σε παγκόσμιο επίπεδο είναι μεγάλη. Υπολογίζεται ότι μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η αύξηση της τροφής σε παγκόσμιο επίπεδο οφείλεται σε πολύ μεγάλα ποσοστά -από 20-40%- στη διασταύρωση φυτών από διάφορες περιοχές, στην ανταλλαγή δηλαδή φυτικού πλούτου ανάμεσα σε διάφορες χώρες. Η βιοπικιλότητα που διαθέτουν οι χώρες, ειδικά στο Νότο που είναι προικισμένος με μεγάλη ποικιλία φυτών και ζώων, αναμένεται να παίζει σημαντικό ρόλο και στη βελτίωση της γεωργίας στο μέλλον και ειδικά στην προσαρμοστικότητα της απέναντι στην κλιματική αλλαγή. Για να μπορούν οι ειδικοί επιστήμονες να έχουν πρόσβαση στο γενετικό πλούτο της γης είναι σημαντικό να συνεχίσουν να λειτουργούν οι Τράπεζες Γενετικού Υλικού, που δρουν ως θεματοφύλακες του φυτικού πλούτου. Μια τέτοια Τράπεζα υπάρχει και στην Ελλάδα. Η Ελληνική Τράπεζα Γενετικού Υλικού, που θα αποτελέσει κεντρικό παράδειγμα της ομιλίας μας διαθέτει συλλογές σπόρων που συλλέγουν οι επιστήμονες, επεξεργάζονται κι αποθηκεύουν προκειμένου να μπορούν να τους θέτουν στη διάθεση ερευνητών που εργάζονται για τη γενετική, τη γεωργία ή τη φαρμακευτική σε όλο τον κόσμο. Ενώ σήμερα η σύσταση Τραπεζών Γενετικού Υλικού έχει αυξήσει εντυπωσιακά την πρόσβαση ενδιαφερομένων κι ερευνητών σε γενετικό υλικό, ωστόσο τίθενται και νέου είδους πιθανά εμπόδια στην πρόσβαση στον σπόρο, που έχουν να κάνουν με τα πνευματικά δικαιώματα του γενετικού υλικού. Στην ομιλία θα παρουσιαστεί η γενική εικόνα της διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων των σπόρων σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική και συμφωνίες, τη Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα, τη Συμφωνία περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας που αποτελεί τμήμα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου γνωστή κι ως TRIPS - Trade Related Intellectual Property Rights, και τη Σύμβαση των Φυτικών Γενετικών Πόρων, το διεθνές πλαίσιο για πνευματικά δικαιώματα στους σπόρους.

Δημήτρης Μαρκόπουλος⁷

Νοηματοδοτώντας την πολιτική

Η εξαφάνιση της πολιτικής, δηλαδή της καθημερινής ενασχόλησης των ανθρώπων με τα κοινά και της συμμετοχής στις αποφάσεις για τη ζωή τους, αποτελεί σύμπτωμα και ταυτόχρονα αίτιο για τη σημερινή πολιτική -και όχι μόνο- κρίση που βιώνουμε. Η διαχείριση των κρίσιμων για τις ζωές μας ζητημάτων από τις διεφθαρμένες ολιγαρχίες, τα επιχειρηματικά λόμπι ή τις διάφορες μικρομαφίες σε τοπικότερο επίπεδο, κάθε άλλο παρά συμπτωματική ή προσωρινή φαίνεται να είναι. Αυτή η βαθμιαία ολιγαρχικοποίηση των ούτως ή άλλως σκουριασμένων φιλελεύθερων δυτικών καθεστώτων ευνοείται και πολλές φορές επιταχύνεται από την πολιτική απάθεια και την επικρατούσα κινηματική ατροφία που χαρακτηρίζει ένα σημαντικό κομμάτι των πληθυσμών.

Η απάντηση στον σύγχρονο αυταρχικό πολιτικό μετασχηματισμό -μνημονιακό και όχι μόνο- δεν μπορεί να είναι μια απλώς αμυντική στάση. Η επίκληση της υπεράσπισης των δημόσιων κεκτημένων ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις ή την παραχώρηση δικαιωμάτων αποτελεί μια στείρα ρητορική όσο δεν ενθαρρύνει μια ρήξη με την τεχνοκρατικοποίηση της συλλογικής ζωής. Απέναντι στη νοοτροπία της ανάθεσης των κοινών στα χέρια των «ειδικών» καλούμαστε να επινοήσουμε νέες δημοκρατικές ιδέες και νέους δημοκρατικούς θεσμούς. Κάτι που όμως αντιστοιχεί και σε έναν νέο ανθρωπολογικό τύπο, αντίστοιχα δημοκρατικό. Εδώ, αντί του

⁷ Ο Δημήτρης Μαρκόπουλος είναι φυσικός και συμμετέχει στην έκδοση του περιοδικού «Πρόταγμα για την αυτονομία και την άμεση δημοκρατία».

διλήμματος δημόσιο/ιδιωτικό, το ζήτημα θα πρέπει να τεθεί ως εξής: θα περιοριζόμαστε στον αγώνα για επιβολή ορίων (οικονομικών, πολιτικών, οικολογικών κ.λπ.) στην εξουσία των ολίγων ή θα παλέψουμε για την ισότιμη συμμετοχή όλων στα κοινά, επανορίζοντας την πολιτική;

Λεωνίδας Οικονομάκης⁸

Διαχείριση φυσικών πόρων και πολιτιστικής κληρονομιάς στις Ζαπατίστικες κοινότητες της Τσιάπας.

Με ποιο τρόπο θα πρέπει να γίνεται η διαχείριση των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς; Και προς όφελος ποιού; Στην εποχή της -α λα Colin Crouch- «μετα δημοκρατίας», του άκρατου νεοφιλελευθερισμού, και της -α λα David Harvey- «συσσώρευσης μέσω έξωσης», το παραπάνω ερώτημα γίνεται πιο επίκαιρο από ποτέ. Δίχως να επιδιώκει να προτείνει μια οικουμενική απάντηση ή ένα οικουμενικό μοντέλο διαχείρισης, η παρουσίασή μου θα επικεντρωθεί στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται τους φυσικούς πόρους και την πολιτιστική κληρονομιά οι Ζαπατίστικες κοινότητες της Τσιάπας, μέσα από μια εμπειρική προσέγγιση.

Η επαρχία της Τσιάπας είναι μια από τις φτωχότερες (αν όχι Η φτωχότερη) επαρχίες του Μεξικού. Είναι χαρακτηριστικό ότι πριν από τη Ζαπατίστικη εξέγερση του 1994, το 70% του πληθυσμού της επαρχίας ζούσε κάτω από το όριο της φτώχειας (6% ο εθνικός μέσος όρος), με την ανεργία να βρίσκεται γύρω στο 50%. Η Τσιάπας όμως είναι μια περιοχή πολύ πλούσια σε φυσικούς πόρους: εδώ παράγεται το 55% της υδροηλεκτρικής ενέργειας του Μεξικού, το 4% του πετρελαίου, το 13% του φυσικού αερίου, το 35% του καφέ, το 13% του καλαμποκιού, ενώ η απaráμιλλη φυσική ομορφιά της περιοχής και οι ναοί των Μάγιας που βρίσκονται εκεί την καθιστούν ένα από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς της χώρας.

Από το 1994, ο EZLN κατέλαβε και αναδιένειμε εκτάσεις γης, που πρωτίτερα ανήκαν στους πλούσιους γαιοκτήμονες της περιοχής, σε ακτήμονες χωρικούς-μέλη των βάσεων υποστήριξης του (BAEZLN-Bases de Apoyo del EZLN). Πέρα όμως από την αναδιανομή της γης, ταυτόχρονα ξεκίνησε και ο τιτάνιος αγώνας της αυτό-διαχείρισης του τεράστιου αυτού φυσικού και πολιτιστικού πλούτου. Πώς διαχειρίζονται τους φυσικούς πόρους και την πολιτιστική κληρονομιά τους οι Ζαπατίστας; Ποια είναι τα κυριότερα επιτεύγματά τους 20 χρόνια μετά; Τι προβλήματα αντιμετωπίζουν; Αυτά τα ερωτήματα θα επιδιώξει να απαντήσει η παρουσίασή μου, μέσα από μια εμπειρική προσέγγιση.

⁸ Ο Λεωνίδας Οικονομάκης είναι ραπερ των Social Waste, μέλος της συντακτικής ομάδας του ROARmagazine, και υποψήφιος διδάκτορας Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου της Φλωρεντίας (European University Institute). Η έρευνά του επικεντρώνεται στις πολιτικές στρατηγικές των κοινωνικών κινημάτων, έχοντας σαν case studies τους Zapatistas του Μεξικού και τους cocaleros της Βολιβίας.